

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Trafikverket

781 89 Borlänge

Uppdrag till Trafikverket att utreda förenklingar vid åtgärder på det nationella och regionala vägnätet

Regeringens beslut

Regeringen ger Trafikverket i uppdrag att i dialog med Boverket utreda möjligheten och lämpligheten att införa ett undantag i väglagen (1971:948) som innebär att en vägplan inte behöver upprättas för åtgärder på det nationella och regionala vägnätet om kommunen har detaljplanelagt åtgärden och under förutsättning att åtgärden dels är av mindre omfattning, dels utförs inom sammanhängande bebyggelse samt enbart har lokal påverkan på trafiksystemet.

Trafikverket ska lämna förslag på de villkor som bör vara uppfyllda för att ett undantag ska vara möjligt.

Vid genomförandet av uppdraget ska Trafikverket beakta hur ett eventuellt förslag kan komma att påverka vägrättsinstitutet och väghållaransvaret inklusive framtida drift och säkerhet.

I redovisningen av uppdraget ska Trafikverket redogöra för hur det förslag som lämnas kan komma att påverka rättssäkerheten för tredje man och möjligheten till överprövning. Trafikverket ska vidare lämna en redogörelse för hur vanligt det är att problem uppstår med större förseningar vid åtgärder på det nationella vägnätet där någon form av undantag i väglagen skulle kunna ha tillämpats om möjlighet funnits.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2025 till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet). I redovisningen ska Trafikverket redogöra för hur uppdraget har genomförts, eventuella förslag

till författningsändringar samt beskriva konsekvenserna av de förslag som lämnas. Redovisningen ska även innehålla en analys av påverkan på kommunsektorn inklusive kostnadsberäkningar och konsekvensanalys i enlighet med 6–8 §§ förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 7 juli 2022 att ge en utredare i uppdrag att genomföra en förstudie om nationell fysisk planering. Uppdraget redovisades i promemorian Nationell fysisk planering (Ds 2023:28). I promemorian lämnar utredaren ett förslag som innebär att en vägplan inte ska behöva upprättas för åtgärder av mindre omfattning inom sammanhängande bebyggelse på det nationella och regionala vägnätet som enbart har lokal påverkan på trafiksystemet. Enligt utredaren behöver undantaget villkoras med att Trafikverket ställer sig bakom åtgärden och har tolkningsföreträde när undantaget kan tillämpas. Som utredaren ser det förutsätter det dock en god samverkan mellan den berörda kommunen och Trafikverket. Att åtgärden är godtagbar för Trafikverket behöver enligt utredaren säkras för att undantaget ska kunna användas. Utredaren menar att detta kan göras via civilrättsligt avtal, men lagstiftningen bör stipulera att undantaget enbart får användas när överenskommelse finns och åtgärden har prövats med stöd av detaljplan.

Syftet med förslaget är enligt utredaren att korta planeringstiderna i samhällsbyggnadsprocessen och att minska dubbelprövning med risk för omtag. Utredaren skriver i promemorian att väglagen i nuläget kräver att alla åtgärder på det nationella vägnätet ska prövas genom en vägplan och att detta skapar frustration framför allt hos kommuner som redan i detaljplanskedet har löst ut trafikala frågor, oftast i samråd med Trafikverket.

Innan en väg får börja byggas måste ett antal förutsättningar vara uppfyllda. Exempelvis måste en vägplan ha vunnit laga kraft, erforderliga miljötillstånd vara klara samt, om vägen byggs inom detaljplanelagt område, projektet inte vara i strid med detaljplanen. Dessa tre prövningar sker oberoende av varandra och avser i huvudsak olika frågor.

- Vägplanen, som regleras i väglagen, leder fram till uppkomsten av vägrätt. Vägrätt, som är en förfoganderätt och inte en äganderätt, ger väghållaren rätt att ta mark i anspråk samt framtida rådighet över vägområdet för drift och underhåll.

- En prövning enligt miljöbalken (1998:808) sker då detta är behövligt, till exempel frågor om tillstånd för vattenverksamhet eller dispensfrågor, som t.ex. dispens från artskyddsförordningen (2007:845). Dessa frågor prövas av mark- och miljödomstol eller länsstyrelse som kan besluta eventuella villkor för hur den aktuella vägen ska byggas för att uppfylla lagstiftningens krav.
- Plan- och bygglagen (2010:900) ett instrument främst för en kommun att inom kommunen planera och reglera mark- och vattenområdets användning, bebyggelse och byggnadsverk.

I samtliga de angivna regelverken finns krav på samråd med berörda. Var och en av dessa tre prövningar fyller en egen funktion och betyder inte i sig att det sker en dubbel (eller trippel) prövning.

Skälen för regeringens beslut

Utredarens förslag innebär en regelförenkling. Underlaget till förslaget i promemorian är dock begränsat och konsekvenserna inte tillräckligt väl beskrivna. En djupare analys behöver göras så att förslaget inte riskerar att komplicera andra delar av vägplanprocessen. Det är t.ex. viktigt att det görs en analys av hur vanligt det är att större förseningar uppstår vid åtgärder på det nationella vägnätet där någon form av undantag i väglagen skulle kunna ha tillämpats om möjlighet funnits.

Syftet bakom kravet på att en vägplan ska tas fram är att det ska finnas en tydlig process för när staten tar mark i anspråk för byggande av allmänna vägar. Det finns i dag inte någon möjlighet att i efterhand skapa vägrätt genom ett beslut, om detta skulle visa sig behövligt. Det är därför viktigt att tydliggöra vem – Trafikverket eller kommunen – som vid ett genomförande av utredarens förslag skulle bli väghållare och få rådighet över den tilltänkta vägen. Vägrätt ger rättigheter och skyldigheter för väghållaren avseende drift och underhåll. Om det, som utredaren föreslår, ska göras förändringar i vägrätten utan en process enligt väglagen behöver det därför säkerställas att rättsläget rörande markanspråken är tydligt. Innan ställning tas till utredarens förslag är det därför viktigt att utreda hur frågor som t.ex. tredje mans rättsställning med rätt till överprövning, möjlighet att föra talan om bulleråtgärder m.m. påverkas, en effektiv och lämplig hantering av prövning av betydande miljöpåverkan samt hur ett eventuellt samrådsförfarande bör utformas och var sådana regleringar i så fall ska göras.

På regeringens vägnar

Andreas Carlson

Åsa Talvik

Kopia till

Justitiedepartementet/L3

Finansdepartementet/BA, K och SFÖ

Klimat- och näringslivsdepartementet/ME

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet/BB, SPN och US

Boverket